

PETRA DE KONING

**MARK
ROUTE**

UITGEVERIJ BROOKLYN

Voor Eric, Nelleke, Maarten, Johanne, Thijs en Clara

Copyright © Petra de Koning

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd, op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Omslagontwerp: Lizzy Loesberg & Claudia Claas/Valetti
Illustratie achterplat: foto David van Dam. Bewerking Joost van der Voort, Claudia Claas/Valetti
Typografie binnenwerk: Sander Pinkse Boekproductie

ISBN 978 94 92754 288
NUR 320

www.uitgeverijbrooklyn.nl

Inhoud

- 1 Uit het hart 7
 - 2 Meeveren, op knopjes drukken 16
 - 3 De directeur 29
 - 4 'Vaarwel Mark' 38
 - 5 Leonardo DiCaprio, Sheldon Cooper of
Jan Kappeyne van de Coppello 55
 - 6 'Verlos ons!' 64
 - 7 Huis, auto, portemonnee 76
 - 8 De minister-president wil geen verrassing 88
 - 9 Met een oude Nokia naar Tim Cook, met een appeltje
naar Brussel 98
 - 10 Controledrift, luisteren naar GroenLinks 115
 - 11 Weer de vvd-portemonnee, de olifant in het circus 129
 - 12 Maisbrood met kaas 138
 - 13 Niet op je rug gaan liggen voor je tegenstanders 150
 - 14 Ik bel hem wel even 168
 - 15 Vitamine D 186
 - 16 'Rutte staat voor joker' en dilemma's voor
witte kinderen 203
 - 17 Dicht bij huis 217
- Over dit boek 231

Uit het hart

In de kamer van de secretaresses van Mark Rutte stond de televisie aan, *De Wereld Draait Door* was net begonnen. Het was maandagavond 16 maart 2020, bijna half acht. Rutte zat op een stoel, zijn vaste grimeuse Marina schminkte hem af. Hij had net vanuit het Torentje, live op televisie, de Nederlandse bevolking toegesproken over het coronavirus. Als minister-president was dit misschien wel zijn belangrijkste optreden ooit, mensen waren onzeker en bang.

Hij dacht zelf dat het goed was gegaan. Maar wat vonden anderen?

Je kon onderuitgaan met zo'n speech. Premier Hendrik Colijn van de Anti-Revolutionaire Partij had in 1936 in een radiotoespraak Nederlanders opgeroepen om 'rustig te gaan slapen', ook al dreigde er oorlog. Dat Colijn ook zei dat zijn regering 'waakzaam' was, wisten later nog maar weinig mensen.

Rutte hoorde oud-PvdA-voorzitter Felix Rottenberg zeggen dat hij op televisie 'echt een staatsman' had gezien. Historicus en journalist Rutger Bregman noemde het verhaal van Rutte 'indrukwekkend', econoom Barbara Baarsma zei dat hij 'uit het hart' had gesproken, schrijver en columnist Özcan Akyol vond hem 'oprecht'.

Rutte keek samen met zijn naaste medewerkers ook naar het RTL *Nieuws* van half acht en het NOS *Journal* om acht uur. Daar heette de speech 'historisch', de premier was met 'een zeer indringende boodschap' gekomen.

De volgende dag had *De Telegraaf* als kop 'Rutte toont rust en leiderschap in toespraak'. *NRC* schreef in een hoofdredactioneel

commentaar dat in de speech ‘urgentie, gezag, realisme maar ook compassie’ zat. Volgens een politiek verslaggever van *de Volkskrant* had ‘Vadertje Staat in eigen persoon’ gesproken. En er stond: ‘De premier was president geworden en hij wist het.’

In peilingen steeg de vvd, met 31 zetels in de Tweede Kamer, tot zo’n 44 zetels. Het vertrouwen in Rutte en zijn kabinet was enorm. Een jaar eerder kwam uit een opiniepeiling van bureau I&O Research nog dat twee derde van de kiezers ontevreden was over de coalitie van vvd, cda, d66 en ChristenUnie. Die was toen net met plannen gekomen tegen klimaatverandering en bij de Provinciale Statenverkiezingen was Forum voor Democratie van Thierry Baudet de grootste partij geworden.

Nu was twee derde wél tevreden over het kabinet.

Dat nieuwe vertrouwen, bleek uit een studie van politicoloog Tom van der Meer van de Universiteit van Amsterdam, kwam vooral van kiezers die politici eerder incompetent hadden gevonden en op de pvv of Forum voor Democratie stemden. Ze waren misschien eerder al onzeker door wat er in de wereld gebeurde. En nu, was zijn analyse, waren ze in hun grote angst voor het coronavirus blij met de daadkracht die ze zagen bij de premier en zijn kabinet.

Rutte had Nederland één keer eerder toegesproken vanuit het Torentje: in januari 2013 nadat koningin Beatrix op televisie had laten weten dat ze zou aftreden. Zij zat aan een tafel in paleis Huis ten Bosch en praatte tien minuten. Rutte stond bij het raam en had drie minuten.

Vanaf die tijd, wisten zijn medewerkers, dacht hij er weleens aan dat hij het volk ook kon toespreken als er een serieuze, levensbedreigende crisis was.

De laatste Nederlandse premier die dat had gedaan was Joop den Uyl van de PvdA, in december 1973, midden in de oliecrisis. Op een zaterdagavond om half negen had hij gezegd dat benzine op de bon ging, hij vroeg mensen om de verwarming lager te zetten, voorzichtig te zijn met verlichting en niet harder te rijden dan 100 kilometer per uur. Den Uyl zei ook dat door de

schaarse energie alles anders zou worden, ‘de wereld van vóór de oliecrisis’ kwam niet meer terug.

Rutte, die geschiedenis had gestudeerd in Leiden, was al vanaf de middelbare school fanatiek geïnteresseerd in politiek. Hij las er veel over, keek naar documentaires, films en series en kende lange fragmenten van politieke optredens uit zijn hoofd, vooral uit de jaren zestig en zeventig. Zijn vrienden wisten dat hij een zwak had voor Den Uyl en de chaotische manier waarop die zijn kabinet had geleid. Hij vond het geweldig om daar steeds maar weer voorbeelden van te zien en hele scènes na te spelen.

Zelf deed hij het als premier wel helemaal anders. Rutte hield van overzicht en controle, en van efficiënt vergaderen.

Op zondag 15 maart 2020 was er voor het eerst coronacrisis-beraad in het Catshuis, Ruttés ambtswoning, met ministers, de vicepremiers en experts van het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM). Die middag zou het kabinet bekendmaken dat cafés, restaurants, sportclubs en alle scholen dichtgingen. Zou het niet een idee zijn, zei Rutte, als hij op televisie zou uitleggen waarom het kabinet dit allemaal deed? En wat er voor Nederland op het spel stond?

Het was een veel grotere crisis dan in 1973. Het coronavirus verspreidde zich snel, het was lang niet zeker dat er op de intensivecareafdelingen van Nederlandse ziekenhuizen genoeg plek zou zijn. En dan?

Er waren ook in Nederland al doden gevallen, er was paniek. In supermarkten kochten mensen karren vol wc-papier, meel en blikjes eten.

In het Catshuis zeiden collega’s dat Rutte misschien diezelfde zondagavond nog met zijn televisieboodschap moest komen, meteen nadat bekend was geworden wat er allemaal dichtging. Maar dat wilde Rutte niet. Hij zei dat hij tijd nodig had om te bedenken wat hij zou gaan zeggen.

Op het ministerie van Algemene Zaken werkte die hele middag en avond een groepje medewerkers van Rutte aan een eer-

ste versie van de tekst: zijn speechschrijver Jan Walravens, twee politiek analisten, drie medewerkers van de Rijksvoorlichtingsdienst.

Rutte was er zelf niet bij, hij had gezegd dat hij pas de volgende dag iets hoefde te lezen. Hij ging naar zijn moeder. Ze was zesennegentig en woonde in een verpleeghuis bij hem in de buurt, in de Haagse wijk het Benoordenhout. Hij kwam er elke week. Dan had hij boodschappen bij zich en bleef een tijdje. Deze zondag zou dat de laatste keer zijn. Maar dat wist hij toen nog niet.

Op maandagochtend 16 maart overlegden de speechschrijver en een medewerker van de Rijksvoorlichtingsdienst met Jaap van Dissel, directeur infectieziekten van het RIVM. Ruttes verhaal zou vooral gaan over ‘groepsimmunitet’, een virologisch begrip dat een rol speelde in de keuzes die het kabinet maakte. Dat wilde Rutte goed uitleggen. Het kwam erop neer dat bij gecontroleerde verspreiding van het virus uiteindelijk zo’n groot deel van de bevolking immuun zou zijn dat de meest kwetsbare mensen niet meer werden besmet.

Rutte las de tekst aan het begin van de middag. De uren erna werd er samen met hem nog aan gewerkt. CDA-vicepremier en minister van Volksgezondheid Hugo de Jonge bemoeide zich ermee, en ook Ruttes politiek assistent, een VVD’er die Rutte adviseerde wat hij als politiek leider het beste kon doen of zeggen. Die vond dat er meer menselijke voorbeelden in de tekst moesten. Bij de alinea over de ‘vragen’ die mensen nu vast en zeker hadden, kwam deze zin erbij: ‘Kan een kinderfeestje nog doorgaan? Een familieweekend? Een bruiloft?’

Rutte zou de tekst voor zich zien op de autocue. Hij oefende wel een paar keer hardop, in de kamer van een van zijn medewerkers. Het Torentje werd omgebouwd tot een studio. De boeken en cd’s op zijn bureau werden op nette stapels gelegd. Rutte haalde zelf een boek weg waarvan hij dacht dat het de aandacht van zijn speech kon afleiden: *Onthoofdingen in de Hofstad* van historicus Ronald Prud’homme van Reine.

Nog wel duidelijk zichtbaar was een boek over de MH17, het

vliegtuig van Malaysia Airlines dat in juli 2014 was neergeschoten boven Oekraïne, een geschiedenisverhaal over het dorp in Groningen waar zijn opa was geboren, het boek *Meester Ben, 44 jaar in de Schilderswijk*. En ook een cd van de Amerikaanse pianist Menahem Pressler.

Aan de muur hingen portretten van de liberale politicus Cort van der Linden, premier in de Eerste Wereldoorlog, en van de liberaal Johan Rudolf Thorbecke, die vanaf halverwege de negentiende eeuw drie kabinetten had geleid en gold als de bedenker van de Nederlandse parlementaire democratie.

Rutte begon zijn speech met 'het gevoel' dat veel mensen volgens hem herkenden: 'Dat we de laatste weken in een achtbaan zitten die steeds sneller gaat rijden.' En: 'Je vraagt je af: gebeurt dit echt?'

Zo had Rutte het al in 2006, toen hij begon als leider van de vvd, geleerd van communicatie-experts: verplaats je in de mensen voor wie je boodschap is bedoeld, spreek je begrip uit voor hun zorgen.

Wie het zwaarst leed kreeg van Rutte als eerste aandacht: de families van mensen die al aan het virus waren overleden. Daarna de mensen die ziek waren door het virus. En de meest kwetsbaren: de ouderen en mensen met een zwakke gezondheid. Rutte zei: 'Ik realiseer me dat u grote zorgen hebt. Daarom wil ik u zeggen dat het onze absolute prioriteit is de risico's voor u zo klein mogelijk te maken.'

Dat zou zijn kabinet doen door 'te blijven varen op het kompas van wetenschappelijke kennis en betrouwbare feiten'. Het advies van de experts van het RIVM, virologen en intensivereartsen was volgens Rutte 'leidend' bij de maatregelen tegen de verspreiding van het virus.

Het was een lange inleiding op een passage die deed denken aan Den Uyls onheilspellende zinnen over het verdwijnen van 'de wereld van voor de oliecrisis'. Den Uyl had toen ook gezegd dat Nederland 'zich blijvend moest instellen' op ander 'levensgedrag'.